

SZELLEMI DÉZÉS
emlékezés MAÁ CZ LÁSZLÓ RA

Idén tavasszal *nem* emlékezett meg a széles (szakmai) nyilvánosság arról, hogy tíz évvel ezelőtt hunyt el Maá cz László tánc történetész, kritikus, néprajzkutató, a Táncművészet című szaklap újraalapítója. Személyéről rövidke lexikon-szócikkekben olvashatunk, tudását, szellemét azonban sok száz publikációja őrzi. Az általa 1976 és 1990 között főszerkesztett újság korának az egész térségben ismert, elismert orgánuma, napjainknak pedig gyakran és haszonnal forgatott forrásanyaga, mely eredeti szellemben, lelkiismeretesen igyekezett leképezni saját korát. Maá cz, a főszerkesztő egy teljes szakírói-kritikusi generáció mestere volt: tudása, elhivatottsága tanítványai, volt kollégái munkásságában él tovább. Kivételes személyiségéről hat egykori munkatársa emlékezik meg a következő oldalakon. A Kedves Olvasó nagyrészt személyes, Maá cz alakját szélesebb kontextusba helyező szövegekkel találkozhat, melyek szerzői napjaink meghatározó szakemberei. A textusokat teljes, csonkítatlan formában tesszük közzé: az esetleges ismétlések, a különböző megközelítések - reményeink szerint - csak fokozzák az emlékező összeállítás plasztikusságát. A XX. századi magyar tánc történet jelképes alakjára alfabetikus rendben emlékeznek tánc történetész-kritikus kollégái: Fuchs Lívia, Hézső István (Amszterdam), Königer Miklós (Berlin), Kővágó Zsuzsa, Péter Márta és Szűdy Eszter.

Fuchs Lívia NINCS MÁSIK

Az alább következők nem rólam szólnak, de elkerülhetetlenül személyes emlékeket rögzítenek. Így talán megengedhető, ha azzal kezdem: aki ma vagyok, azt biztosan két szakmai műhely inspirációjának köszönhetem. Ezek egyike a Táncművészet néhai szerkesztősége volt, az az apró közösség, amelynek felejthetetlen szakmai és emberi atmoszféráját a főszerkesztő, Maá cz László személyisége szabta meg. Fura egy "egyetem" volt az az öt év az életemben, amit mellette töltöttem, rögvést a bölcsészkar elvégzése (közben és) után. Mert az Uránia mozi mellékhelyiségébe szorult kis csapat - sosem voltunk többen, mint négyen-öten, beleértve a legendásan tragikomikus, félig süket kézbesítőt és mindvégig tisztázatlan státusú ukrán-magyar hölgyet - látszólag naphosszat más sem tett, mint pletykálgodott. És közben szinte megszakítás nélkül röhögött, hallgatva a Laciból egyre áradó, a sok-sok mesélés során mesterire csiszolt, frappáns történeteket önértékelési hiányban tobzódó, felfuvalkodott táncosokról, tehetségüket felragyogtató vagy épp elpazarló valódi zsenikről, elhivatott, mégis esendő kutatókról, korlátolt politikusokról, nagyhatalmú, de műveletlen hivatalnokokról - múltból és jelenről, a táncszakma csodálatos és rettenetes panoptikumáról. Ez a vidám társaság így egy sajnos rögzítetlenül maradt "oral history project" részese lehetett, miközben mellékesen megtanult mindent, amit újságírásról, lapkészítésről és sajtóetikáról tudni kell és érdemes. Mert ezeket az együttléteket - hogy a szerkesztőség munkahely, és amit ott teszünk valójában dolgozás, fel sem merült bennem, napról-napra olyan élvezettel jártam be a Rákóczi úti mosókonyhába - mégiscsak az eleinte kéthavonta, majd havi rendszerességgel megjelenő Táncművészet kitalálása, megírása-íratása és szerkesztése fogta össze. Amikor pedig a lapról volt szó - bármilyen problematikusnak is tűnnek a mából nézve a harminc évvel ezelőtti lapszámok - előkerültek a kemény, néha viharos összeveszésekbe torkolló viták. Mert Lacinál lehetett olyan nívós szerző felkérése mellett érvelni, akit személyesen ki nem állhatott, olyan témákat ajánlani és megírni, amiért aztán neki kellett a hátát tartania, vagyis lehetett nem egyetérteni vele számos szakmai kérdésben. Ez a légkör tette picinyke eliziummá ezt a szerkesztőséget a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján, az autoriter vezetési metódusok és az egyetlen "hivatalos" vélemény nyilvános szajkózása közegében. Holott Laci egyáltalán nem volt sem ellenzéki, sem bátor, sőt. Azt hiszem, folyamatosan rettegett abban a szakmai dzsungelben, ahol ugrásra kész sakálók, kegyetlen farkasok, undorító csúszó-mászók, galamboknak álcázott keselyűk, szint váltó kaméleonok, mindenre elszánt véredek és néhány emberforma között szeretett volna önmaga maradni. Olyan kételkedő és sebezhető, de önállóan gondolkodó egyéniség, aki nem bújlik a mindenkori érdeklődősség által kicentizett, mintegy szentesítetté vált "hivatalos" (ma is kiráz a hideg, ha azt hallom "objektív"...) vélemény mögé. Retteghetett is, hiszen több komoly kísérlet is történt arra, hogy a lap bátortalan, de mégiscsak független arcát a "kiegyensúlyozottságot" hiányolva átszabják. Persze soha nem nyíltan, dehogyan. Kifinomult, "fedett" módszerekkel, az önzetlen segítőkészség álarcában, a szakmai cenzúrát egy-egy szerkesztőbizottság ráerőltetésétől remélve. Ezért is volt fontos számára a mi belső lojalitásunk, bár külső drukkerei és pártfogói is akadtak, mindenekelőtt a Lapkiadót lezser toleranciával irányító Siklósi Norbert, aki a korabeli kereteken belül garantálta a lap függetlenségét. Eljövetelem a laptól szerencsémre nem okozott közöttünk sem szakítást, sem elhidegülést, bár Laci egy ideig érezte velem családottságát.

De nyilván tudta, és meg is tapasztalta, hogy nem vesztettem el lojalitásomat az általa teremtett és vezetett műhely iránt. És mégis el kellett jönnöm, mert egyre erősebb volt bennem az önállóodás vágya, hogy olyan munkám legyen, amiért személyesen én felelek. És a Táncarchívum akkor ilyennek tűnt, hiszen az elődeim által összegyűjtött csodálatos anyagnak én lehettem az első "hivatalos", azaz állami státust kapott vezetője. A váltásra még valami ösztönzött, amit nehéz lett volna épp neki elmondani. Laci olyan közel engedte magához azokat, akikben bízott, hogy látni engedte szakmai korlátait és - akkor még közel sem riasztó - emberi gyengéit is. És az ő esztétikai ideáljai, úgy láttam, erősen beszűkítették azt a mezőt, amin belül felismerte és értékelte a művészi teljesítményeket. Bár akkoriban még sejteni sem lehetett, hogyan robban majd szét az a monolit művészeti világ, amiben éltünk, az ő látókörébe a múltbéli és jelenkori kísérletek, újítások elfogadásából alig fért bele valamicske. És ezt a keveset is gyanakodva, szélhámoságot emlegetve fogadta, bár eltiporni, kirekeszteni, mint oly sokan körülötte, sosem akarta, mert hiszen örökre kétkedni tudott - saját magában is.

Utóirat.

Talán nem blaszfémia, ha leírom: Laci temetésén rettegtem körülnézni, mert féltem, ha valakivel "közülünk" összekapcsolódik a pillantásunk, óhatatlanul elröhögjük magunkat. Mert azt hiszem, mindnyájunknak, akik rövidebb-hosszabb ideig mellette éltünk, az járt az eszünkben, miféle szellemes, vitriolos és szarkasztikus kommentárt fogalmaz éppen odafent erről az életvidámságához annyira nem illő eseményről és rólunk, amint végigtekint ellenfelei és barátai csoportján, szerettei és megvetettjei tarka tömegén.

És azóta is, ha szóba kerül "közöttünk" feledhetetlen, mackós, hümmögős, önironikus alakja, a beszélgetés pillanatokon belül vidám emlékezésbe, feledhetetlen sztorik, a Laci által kreált s egy-egy karaktert túpontosan leíró epitheton ornansok felidézésébe, egy szinte titkos szerkesztőségi nyelv újraéledésébe - és önfeledt röhögésbe csap át.

Hézsó István emléktáblája a budapesti Állami Operaházban

Hézsó István AZ EMLÉKTÁBLA

Kritikusoknak nem szoktak szobrot emelni, mondják - legalább is nyugaton. Maácz László tánckritikus, szerkesztő, etnográfus, lapalapító, tánc-szakreferens - persze - bőven megérdemelne egy szobrot, vagy emléktáblát (erről lesz még szó). Nem akarok közhelyeket puffogatni, de elképesztő, hogy halálának már tíz éve, és még elképesztőbb, hogy a nyomorultul kicsi magyar táncvilágban lesznek és - gyanítom - már vannak, akiknek az ő neve már semmit nem mond.

Egy olyan prelúddal kell indítanom e kis írományt, amelyben szüikségszerűen személyes élményeket és hátteret vagyok kénytelen felvázolni. E sorok írója a hatvanas években a Magyar Nemzeti Galériában dolgozott, mint grafikai táros. Az a jó szerencse ért, hogy az akkori idők két művészettörténész-nagyasszonya, a kiváló Supka Magdolna és a nem kevésbé jeles Oelmacher Anna főnöksége alatt, művészeti írók közelében, mellett, alatt tudtam dolgozni és tanulni. Az akkori MNG munkatársainak túlnyomó része már negyvenes éveiben vagy azon túl járt, és én, alig húsz éves, valamiféle tagsági Benjáminnak számítottam, nem csak főnökeim, de a többiek szemében is. Sok mindent tudtunk egymásról, rólam például ismeretes volt, hogy szeretem a balettet, bár Oelmacher ezt eléggé furcsállta. Egy nap beállított Supka Manna nénihez egyik ismerőse, mint később megtudtam: Vályi Rózi táncörténész. Mikor kijöttek az irodából, Manna néni mindenkit bemutatott. Amint rám került a sor, hozzátette: "Pistikénk imádja a balettet is". Rövid beszélgetésben fölfedtem, hogy ki is vagyok én, és milyen kár, hogy Magyarországon sehol sem lehet balett-történetet tanulni, a művészettörténethez hasonlóan. Vályi Rózi ekkor meghívott magához, hogy valamiféle magánnövendékként elfogad. Ugyan rögtön hozzátette, hogy ez csak külsőleg tetszik könnyű anyagnak, amúgy pedig "egy rohadt terület", és hogy ebből nem fogok meggazdagodni. Gyakran jártam budai lakásában, ahol a saját maga írta brosrúrákból tanítgatott. 1969-et írtunk: az egész nyugati balett-világ megemlékezett Szergej Gyagilev, az Orosz Balett legendás megalapítójának negyvenedik halálózási évfordulójáról. Büszkén mutattam neki a nagy strasbourgi Gyagilev-kiállítás katalógusát, amit a Galéria könyvtára kapott két példányban, s melyből az egyiket a könyvtáros nekem adta, mondván: "Ez téged jobban fog érdekelni". Rózi néni, aki kiválóan beszélt úgy franciául, mint olaszul és németül, kölcsönkérte tőlem a katalógust, s egy szép nap közölte velem, hogy Serge Lifar Gyagilevről írt könyvét ő fordította magyarra néhány évvel azelőtt. Ha el akarom olvasni, próbáljam kikérni a Táncművészeti Szövetség könyvtárából. Tőle hallottam először, hogy a könyvtáros neve "Máca" (sic). Mire férje, Vörös László festőművész, nagy tudású művészettörténész, rögtön pontosított: "Rózsikám, Rózsikám, nem Máca, hanem Ma-ác-z, "Mácán" Máca János műkritikus-esztétát értjük.

Emlentem a Gorkij faszori könyvtárba: a negyven fokes hőségben tárva-nyitva állt minden ajtó, ablak: mikor beléptem a Szövetség egybenyitható szoba-sorába, egy nagy asztalnál ott ült - mint ez számomra később kiderült - Dienes Gedeon, Körtvélyes Géza és Maácz László. Mikor előadtam miért jöttem (akkor, amikor minden épelméjű ember strandon van), a hármak meglepetten egymásra néztek, majd újból rám, s kínos csend után megszólalt Körtvélyes: "De hát itt drága könyvek vannak, amelyekből ráadásul az egész országban csak egy példány van, csak a szövetségi tagoknak, a szakmának vagyunk nyitva. Csak úgy, az utcáról nem lehet ide bejönni! És egyáltalán ki küldte ide?" Maácz közbevetette, hogy valóban megvan a könyv két példányban, de ezeket kikölcsönözték. Már majdnem az épületen kívül voltam, amikor Maácz utánam jött: hogy ha tánckönyveket akarok olvasni, jöjjenek csak nyugodtan, ő szívesen lát. A Galériában jó kollektíva dolgozott, beleértve a főnöknőimet is, kik néha pattanásig feszült szóváltásba keveredtek - történt egyszer, hogy Manna néni a napi csatározástól annyira kimerült, hogy elrohant. Valakik hamarosan keresték őt, mire Anna néni rám parancsolt: szaladj ki Pistikém Manna nénéért, valószínűleg megint az "Arany Kapcában" iszik. Így hívtuk a talponállót, amit, közel lévén a Szalai utcai Minisztériumhoz, gyakran közép- és magas rangú elvtársak is látogattak. Manna néném bedobott ott egy-egy felest, felborzolt idegeit nyugtatandó. Egyszer csak nyílt az ajtó, s Minisztériumban táncelőadóként dolgozó Maácz lépett be. Ő is alaposan meglepődött, hogy engem, aki nagy nehezen rávettem közben Manna nénit, hogy jöjjön vissza a "galeribe", pont itt lát vizont.

A nyári szünet után megint emlentem a könyvtárba: Maácz ott ült sűrű cigarettafüstben. Alaposan kikérdezett, ki vagyok, mi vagyok: bocsánatkérően az első találkozás történéseiért. Néha meglepődött, milyen "tájékozott" vagyok. Közben egy halom újságot vett elő, s beszélgetés közben ollózni kezdte őket. "A sajtófigyelő" - mondta. Nyolc-tíz nyugati napilapból kapták a tánc-cikkeket, legtöbbet az angol sajtóból. Mikor láttam, milyen óriási anyag érkezik rendszeresen, felajánlottam segítségemet. Hálaképpen adott néhány friss Külföldi Szemlét.

Így kezdődött barátságunk, ami a '60-as évek második felétől egészen 1998-ig, haláláig tartott, és '73-as "disszidálásommal" ugyan más dimenziókban, de töretlenül tovább működött. Bízthatni kezdett: ha már annyit járok balett-előadásokra, írhatnék a Táncművészeti Értesítőbe. Ez az egész párhuzamosan indult az akkor alakult, nagyon sikeres, Budapesti Balettbarátok Körében kifejtett "főideológusi" munkássággommal. Ennek alapítója Mátrai Miklós volt, aki a '60-as évek elején tért vissza londoni emigrációjából, és angol mintára hozta létre a kört, aminek több száz tagja volt, mi pedig Terpszichore címmel megalapítottuk a háziújságát. Én hoztam össze Maáczot más klubtagokkal: Laci látta, milyen "elvakult" balettománok vagyunk, és ezért, viccesen, terpszichopatáknak nevezett

el minket, nem is alaptalanul. Így, néha már négyen, öten is ott voltunk, sajtókivágásokat rendezni, segíteni a könyvtárban.

Kik is voltak a terpszihopaták? Königer Miklós, Székely Ernő, Bokor Roland, Sallai László és Mátrai Miklós is csatlakozott néha hozzánk. Jókat diskuráltunk, félve mondtuk el - a Minisztérium előadója jelenlétében - véleményünket az akkori magyar balett-közállapotokról. Így ismerte meg klubunkat, amikor egyszer-kétszer eljött az Akácfa utcai "székhelyre". Azt azért elmondta, hogy nem mindenki örül ennek az alulról jövő kezdeményezésnek. Volt a Minisztériumnak egy kétszemélyes belépőkártyája az Operaházba, ahová sokszor meghívott: látta, hogy balett-szomjam végtelen. A későbbiekben már oda is adta a "passzot", másnap pedig alaposan kikérdezett az esti előadásról. Persze gyakori, gyilkos humorú közbevágásokkal, melyekre válaszul én is próbáltam villogni. Innen eredt - a rám csak általa használt - Kobold Koboldovics név. Humorát jellemezték a kor sztárjait sem igazán kímélő ragadványnevek. Barátainnak is adott ilyeneket: így lett Königer a "csontrázó", aki hosszú, csontos karjaival szélmalmozott az Operaházból kijövet, szórva átkait, ha valaki vagy valami nem tetszett neki: 'Dögöljenek meg! A darálóba velük!'. Bokor Roland "Szolomon Bokor" lett az akkori nagyhatalmú amerikai impresszárió, Solomon Hurok után. Persze ő, Königer, Sallai, és főleg Székely Ernő írtak a Terpszichoréba, ami mégis csak egy klub házi kiadványa volt, valamiféle balett-szamizdat. Bár a "szakma" állította, hogy nem olvassa, a dolog vége mégis egy alapos minisztériumi fejmosás lett - hozzá kell tenni: Maácz László határozott nemtetszésére. A fejünket követelő elvtársnő - egyébként kitűnő, nagy szakértelemmel rendelkező figurája az akkori balett-életnek - már hozzászokott a napi levéláradat felének feljelentő karakteréhez: gyakran el is tépte őket, hogy ne kelljen rájuk reflektálnia. A "hivatali titkok" kifecsegésében is egyre jobban manifesztálódó, kölcsönös bizalmon alapuló barátságunk jó pillanataiban Laci rám nézett, hosszasan szemlélt és mondta: "Á, nem mondom el. Nem bízok benned. . ." aztán: "Ígérd meg, hogy nem mondom el senkinek sem!", és elmondta. Tőle kaptam életem első, hivatalos kiküldetését. Varsóba, a New York City Ballet vendégjátékára.

Barátságunk "disszidálásom" után is kiállta a próbát. Sokszor találkoztunk, leggyakrabban Brüsszelben, ahová pár óra alatt le lehetett vonatozni Amszterdamból. Nem volt benne semmi skrupulus, hogy találkozzon az emigránssal. Egyébként is rengeteg levelet küldött, tele a magyar táncélet híreivel. Brüsszelbe nagyon szeretett jönni: Maurice Bejárt XX. Századi Balettjének volt székhelye a város, és Maácz különösen odafigyelt "Móric"-ra, ahogy Bejárt-t hívta, s kinek úgy esztétikáját, mint tancosait nagyon nagyra becsülte.

1976-ban, húsz éves hiátus után, újraindult a Táncművészet. Mint főszerkesztő, szinte minden számban cikkekkal, kritikákkal jelentkezett, melyekben szellemesen, jó stílusban tudósított mindenről, amit látott. A '80-as évek végén, mikor már lazultak az abroncsok, gyakran noszogattot, hogy írhatnék néha a lapba. Találkozásaink alkalmával mindig hozott legfrissebb Külföldi Szemlét vagy Táncművészetet, kicseréltük a szellemi táplálékot, mert néha ő is kért tőlem könyveket, főleg az Egyetemes Tánckatalógus megírásához.

Nagyszabású munkásságáról bárki meggyőződhet az 1998/1999-ben megjelent, ún. Maácz László Autobiográfiából. Ha amerikai kritikus lett volna, e rendkívül széles tudással, az ottani egyetemeken disszertációkat írnának belőle. A falomlás után néha már itthon is találkozhattunk. Szerkesztői éveinek utolsó időszakában újból elkezdtem neki írni a lapba.

Visszatérve írói tehetségére: feltűnt - számtalanszor ültem mellette előadásokon -, hogy soha nem használta a jegyzetelést segítségül, félelmetes memóriáját, megfigyelőképeességét alkalmazva, sokszor mégis úgy idézett fel bonyolult vizualitású műveket, mint ha csak videóról nézte volna vissza őket. Nagy tudásával sohasem kérkedett, sem írásban, sem szóban. Idővel aztán idegileg nem bírta már a munkatömeget amit vállalt, és nagyon lelkiismeretesen el is végzett. Egyre inkább úgy látom: a mai napig érvényes munkásságot hagyott maga után, már akkor is, ha csak egyik oldalát, a tánckritikusét elemezzük. Emberi tisztessége, korrektsége nagyon ritka volt akkor is. Sokszor gondolkozom el azon, hogy vajon mit szólna a mai állapotokhoz, ha ma is köztünk élne. Azt is el kell mondani, hiszen egyre világosabb: főszerkesztőként felnevelt egy egész tánc-szakírói generációt. Visszatérve a cikk elejére, hogy kritikusoknak nem jár szobor. . . most mégis eljátszanék a gondolattal, hogy a Rákóczi úti Uránia Ház falán akár három emléktáblát is lehetne/kellene elhelyezni:

- Ennek az épületnek a tetején forgatták az első magyar játékfilmet, A tánc címmel, rendezte Zsitkovszky Béla, 1901-ben.
- Ennek az épületnek a színháztermében lépett fel először Magyarországon Isadora Duncan, aki a kontinensen itt táncolt először "igazi" színházban, hiszen addig csak partikon, tea-délutánokon, vernisszázsonok szerepelt.
- 1976-ban itt indult újra a Táncművészet című szaklap, a legendás főszerkesztő, Maácz László vezetésével, 1990-ig.

Königer Miklós emléktáblája a budapesti Állami Operaházban

Königer Miklós KULCSOK KÜLÖNBSÉGE

Iszonyú röhögésekre, kegyetlen penetrálásokra, kemény kivesézésekre emlékszem. De az égbekiáltó harsányságok és poharazások mellett egy szerény, fájdalmasan szelíd és egyben rendkívül okos ember arcát, tiszta gondolatvilágát, határtalan és elkötelezett emberségét viszem, hordom magamban.

Nagyon tudta az ABC-t... Ennél jobban csak a táncművészetet. Megszállottan kereste, kutatta az alkotások, a koreográfiák értelmét, elejét-velejét és üzenetét. Írásai a lehető legnagyobb diplomáciával, alapos körüljárással, a megbocsátás és a szeretet derűjével készültek. Amikor a frissen megjelenő lapot kézhez kaptuk, elsőként mindig az ő replikáival kezdtük a mazsolázást.

Bár nagyon tudott füstölögni, ritkán emelte fel a kardját, hogy válaszában ellenvéleményét egy jó csörtében mutassa meg. Hitt a differenciált egyéni vélemény szabadságában. Ezért volt mégis meglepő és váratlan, amikor 1979-ben a "Táncművészet" című lapban a Balanchiane-est alkalmából írt recenziójára a Táncművészeti Szövetség "kritikai mérvadója" kiosztó jelleggel írt ellenkritikát, amelyben megkérdőjelezte a főszerkesztő gondolatársítási reflexióit.

Laci, bár nagyon türtőztette magát, "Kulcsok különbsége" című viszontválaszában - talán életében először és utoljára - főlényesen elegáns, ritka, telitalálatú tussal adta meg a kegyelemdőfést évtizedes ellenfelenek: *"Úgy látszik, egyikünknek sincs univerzális kulcsa minden zárhoz. Nem volna hát helyesebb - bár tagadhatatlanul nyitottabb szubjektívtású - ha akár Balanchiane-nál, akár mással kapcsolatban azt mondanánk, hogy tudomásom, lelkiismeretem és vonzódásom alapján erről és arról a koreográfiáról ez és ez a véleményem, mint hogy személyes izlésünket objektív és másokra kötelező mérceként deklaráljuk?"* Alkalmasint szikrázott a szerkesztőség a fagerendákkal

megtámogatott, iszonyúan leépuít Rákóczi úti odúban. A főszerkesztő szemei lángoltak és szentori hangon üvöltött: *"Szelhámosok, kifelé! ... s mindezt a magyar állam pénzén!"* Ilyenkor aztán mindenki úgy menekült a környezetéből, ahogy tudott...

1975-ben Brüsszelben járt, hogy a Bejart társulat különböző produkcióival ne csak a "Külföldi Szemléből" értesüljön, hanem személyesen is megélje az akkor már világhírnévnek örvendő modern balett-együttest, meggyőződjön korszakalkotó nagyságáról. Nem kis izgalommal készült erre a találkozásra. A repülőtéren legjobb barátom várta: Koboldovics, Zsü, Zsüzsü, azaz Hézsó István, az Amszterdamban élő balettmán, a klasszikus-romantikus baettek megszállott értője, a táncörténeti relikviák szenvedélyes gyűjtője. És a szakma tudósa.

A viszontlátás öröme, az esti előadások szellemisége, az éjszakai zaftos hírcserék, szidalmazások és mennybemenesztesék ételelixirt nyújtottak számára. Első este Hézsó úr óvatosan megkérdezte tőle, volna-e esetleg kedve egy másik balett-együttest is megnézni. Laci sutyorogva viszontkérdzte: *"De ugye, nem valami modern "etwast"?"*

A zsúfolásig megtelt színházban az első öt percben kővé meredve ült, nem tudta, hova vitte el végzte ezen az estén. Majd oldalra nézett Koboldovicsra és mindkettőjükből egyszerre tört ki a minősíthetetlen, de megkönnyebbült visítás. A belga fővárosban a ma már nemzetközi hírű amerikai traveszti balett-együttes, a Les Ballets Trockadero de Monte Carlo vendégszerepelt...

... És ahogyan ezt nekünk előadta, elmesélte, eltáncolta ...! Volt mersze és intelligenciája ragyogó brüsszeli beszámolójában méltó elismeréssel említeni a táncosokat, az est kitalálóiit. Ne felejtсük el, ekkor még csak a 70-es évek közepén tartunk!

"A csokit, amit hoztál, nem esszük meg, azt viszem Dudunak, alias kis Penetrának" - azaz a fiának. A családja szent volt. Felesége, a gyönyörűen szépséges Virág, halk szavú háttere - a Rákoskeresztúron repkénnyel befuttatott Giselle-kunyhójában - élete majdnem biztos partnereként működött, haláláig.

Nem beszélve a több kilós házi feladatokról, szakmai kötelező megbízásokról, szerkesztőségi zárórákról, amelyeket mérhetetlen nagyságú aktatáskájában cipelt a világ-végére. Ehhez járultak még a különböző műanyagzacskók: tej, kenyér, "sajtika", "kolbika" és az elmaradhatatlan üveg "vizike", azaz ...

1979-ben sikerült elhagynom Magyarországot. Bár mint "disszidens" hét évig nem mehettem haza, a rendszeres levelezés - azt hiszem - tovább mélyítette baráti kapcsolatunkat. Virágnylven írtuk a különböző nemzetközi táncszakmai reflexiókat, emberi fohászokat. Húsz év alatt írt levelei - elképesztő dokumentum. A Táncarchívumnak ajándékoztam, amelyhez rendelkezésem szerint halálom után lehet csak hozzáférni. Általa összegyűjtött leveleim feltételezhetőleg valahol porosodnak, esetleg gondatlan kezek, agyak megsemmisítésre ítélték őket!

Gyilkos humorára jellemző, milyen fantáziánevекkel látta el "áldozatait": Parizer lábú, Kékharisnya, Ezerfogú, Szörnyeteg, Trombitaseggű, A halkszavú Cosima, Tite baba, Erna baba, Koboldovics, ...

Kétszer is vendégem volt Nyugat-Berlinben. Az első városnézés alkalmából elvittem a hírhedt Potsdamer Platz-ra. A fal mellett - mint nemzetközi turista szenzáció - fából összetákolta, a szent borzalom kellő átéléséit elősegítő emelvényen tolongtak az emberek. Felkapaszkodott és a látványtól megdermedve csak ennyit mondott: *"Úristen! Ha ezt Barnáné, Erzsike látná?!"* (Az Auschwitz-ot megjárt asszony, aki férjét és két gyermekét különböző haláltáborokban veszítette el.) S hogy ki is volt dr. Barna Andrásné? Kérem, lapozzák fel a "Táncművészeti Dokumentumok" 1990-es számát, amelyben Maácз László "Találkozások a táncsal - Életutak" c. sorozatában megrendítő portrét rajzol minisztériumi főnöknőjéről.

Nem merek a rám zuhanó emlékek súlyától továbbbírní. Talán csak az utolsó felejthetetlen pillanatok a Bakáts téri kórházból: Virág ült ágya mellett a szörnyű hatszemélyes kórteremben. "Laci, ki van itt?" - kérdezte felesége. Megérintettem sokat szenvedett arcát. Halk, suttogó hangon, erőtlenül, de biztosan: "A Csontrázó."

Most kissé elázattam eddig írt soraimat. Köszönöm és Isten Véled, Drága Öregember!

Kóvágó Zsuzsa VOLT EGYSZER EGY LAP, VOLT EGY MŰHELY, VOLT EGYSZER EGY SZERKESZTŐ

Április 17-én volt Maácз László halálának 10. évfordulója. Neve, tevékenysége mára már fogalom. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy munkatársa lehettem, környörtele keze alatt tanulhattam a szakírás-lapszerkesztés fortélyait. Könyörtelen, enyhén szólva is hisztérikus szerkesztő volt. Egy lapzárta felért egy kisebbfajta diliházi dühöngővel, sokszor sírva, ordítózva csaptuk be magunk mögött - az általa "mosókonyhának" nevezett - Rákóczi úti szerkesztőség ajtaját, "ide többet be nem teszem a lábam!" - felkiáltással. Pedig hát mit is jelentett ez a hisztéria? - nem többet, mint azt, hogy a kéziratoknak- fotóknak úgy, ahogyan azt közösen megterveztük, időre, nyomdakész állapotban, minimális hibalehetőséggel kell eljutnia a nyomdába.

A táncszakma hazai- és külföldi nagy öregjei - ha csak tehették - épp úgy látogatói voltak a szerkesztőségnek, mint a pályakezdő, a szakmáról gondolkodó fiatal művészek. Hozták a friss információkat, ötleteket az esetlegesen itthon nem elérhető anyagot. Laci mindenkit fogadott, gyűjtötte az információkat, s amit csak lehetett a szélesebb szakma - és mivel nagyon olvasmányos volt a lap - a nagyközönség elé is tárt kishír-, tanulmány-, recenzió-, vagy esszé-formában, attól függően, hogy az anyag mit kívánt. Mindig, mindenre figyelt: a néptánc és az operai repertoár-előadás épp úgy fontos volt a számára, mint a társastánc eseményei, avagy egy alkotói jubileum, egy új társulat megalakulása. Egy dolog azonban nem érdekelte: a bulvár jellegű riportocska, a pletyka. Ilyenért ordított. De ordított azért is, ha magyartalanul, avagy túlságosan "lilán" fogalmaztunk.

Nagyszerűen írt. Egy táncszttétikai tanulmányt épp olyan élvezettel lehetett tőle olvasni, mint egy Mikszáth-anekdotát. Ő is nagymester volt ebben. Egy-egy hosszabb, vidéki bemutatóra utazván szóval tartotta az egész csapatot vonaton-kocsiban, s csúfondáros anekdotáiban, nótás bökverseiben emberközeli képet kaptunk a "nagy öregek" cselekedeteiről, mindennapjairól.

Műhelymunka volt minden pillanat, egy életre szóló útravalót kaptunk tőle. Ha meg akarjuk tudni, mi történt az 1976-1990 közötti években, akkor elég elővenni a valahai "Táncművészet" bekötött példányait s minden fontos, jelentős eseményről képet kapunk. Volt egy egyszerű szerkesztő, volt egy mélyen átgondolt koncepció és volt egy műhely, amelyben a nagy öregek épp úgy társak voltak, mint az általa kinevelt, gyakran bizony alaposan abrikolt - akkor még fiatal - munkatársak.

Köszönöm Laci!

Péter Márta SAMUKA

M mint Maácз. M mint Mester?

Vagyunk néhányan, akik tánc(ról való írás)-ügyben mellette töltöttük tanulóéveinket, s az emlékek mintha nem fakulnának: sokfélék és intenzívek ma is, ám hogy ki mit őriz, kiben mi elevenedik meg e nagyon személyes élményanyagból, azért mégis különböző lehet. Gyanítom persze, hogy a konkrét szakmai - és nem szakmai - eszmeцерéken túl a jellegzetesen "Maácзos" és többnyire találó élcek, a vitriolos humorba oltott, ugyancsak találó kritikai megjegyzések, a táncvilágban ismert figurákra hol szeretettel, hol némi malíciával aggatott "eposzi jelzők", és legfőképp a kifogyhatatlan anekdotázó kedv gyöngyszemei mindannyiunkban megidéződnek. Azt hiszem, mára mindez a Maácз-legendárium része. Nekem is eszembe jut tehát sok minden, de a szűkös határok között csak szemezgethetek a hét, közvetlen közelségében töltött év hihetetlenül sokszínű és bőséges emlékanyagából, és tudom, e rövidke írás után csak hiányérzet marad bennem, mert még érintőlegesen is lehetetlen bemutatni ezt a bonyolult, különleges karakterű, működési területeit illetően szerteágazó és fajsúlyos életművet. És mert bármire is gondolok, azonnal eszembe jut másik két dolog. . . , s az egyikén persze mindig röhögni kell! Szóval "papa", ahogy a szakmában akkoriban emlegették, most is kifog rajtunk.

Maácз László nem tartozott az egyszerű egyéniségek közé. Vele, mellette dolgozni, minden értelemben kihívás volt. Készültem rá. Szerkesztőségi tagságom kezdetén, 1984 őszén egyszer összeszedtem a bátorságot, és kértem, fogadjon tanítványul. Akkor nem mondott semmit, csak jóval később, sok-sok tipródó epizód után érezhettem úgy: tanítvány vagyok. Ez a belső, alig kifejezett és kifejezhető alapállás segített át mindenkor a nehéz pillanatokon és tette lehetővé a tanulmányokba való elmélyedést. Hogy miféle tárgyakban? Bizonyos "tananyagok" tisztán, egyszerűen mutatódtak elő, más részletek azonban folyamatos készenlétet kívántak szellemileg és nemegyszer az érzelmeket illetően is. Maácз azonban kvalitásaival mindig legyőzte az aktuális szerkesztőségi párbajból visszamaradó feszültséget, finomabban szólva lélektani nehézségeket, és elérte, hogy a lényeges dolgokra terelődjön a figyelem; e pillanattól aztán zúdult a tanulnivaló. Hogy nyelvi, nyelvhelyességi és stílárís szempontból is szigorú mércét állított, azt valószínűleg mindenki tudja, aki valaha egyetlen cikkel is beállított a laphoz. És bizony jöttek kezdők is gyakorta, és nem távoztak "üres kézzel"; szerkesztőnk a legrövidebb, leglényegtelenebb eseményről tudósító cikket is gondosan elemezte, javította, olykor nem épp a szerző örömére. - Vehemens szakmai indulatairól részben képet ad az az utánozhatatlan szenvedély, amellyel általában a kéziratokra vetette magát, hogy fekete, zöld és piros tollait váltogatva fel-felordítson: Fűjjj, Samuka! - Hogy ki volt Samuka? Az én vízióimban - talán nem is véletlenül - sokáig egy macskaszemélyiség, de valójában Laci kedvenc kutyája, s "munkatársként" nyilván ugyanolyan jogokat élvezett, mint a bérház udvaráról a szerkesztőségi "mosókonyhába" tévedő macskák, kivéve talán azt a különbséget, hogy utóbbiak teljesen szabadon jöhettek-mehettek az íróasztalokon, olykor némi párizsival is kitüntetve. A csendes áhítat és harmónia ritka pillanatai voltak ezek: néztük a kéziratokon királyi öntudattal lépdelő macskát, és néztük főnökünket, amint megigézve, sőt némileg elérzékenyülve bámulja az állati jelenést! De, nomen est omen, ahogy Laci mesélte, vezetékneve albanul macskát jelent. . .

A fekete-piros-zöld javításokkal "preparált" cikket aztán átnyújtotta tanulmányozás céljára, s ha még sikerült elolvasni, valóban sokat lehetett okulni. Mondatrészek, jelzők, határozók, központozás. . . miden a helyére került, mert az országos helyesírási verseny egykori első helyezettje nem állhatta a pongyolaságot. Néha azonban akadt olyan szerző is, aki az ötflekkes anyag háromnegyedét idézettel töltötte ki. . . Maácз ilyenkor egy darabig felhúzott szemöldökkel, jelentőségteljesen bámult a műre, majd tömör filozófiai kérdéseket intézett saját sorsával kapcsolatban. És hallomásból tudok olyan esetről is, hogy valaki a lapzárta utolsó utáni pillanatában hozta az interjút, de miképp! Nemes egyszerűséggel lepakolt Laci orra elé egy magnetofont: Voila!! Ahogy most megidéződik a jelenet, látom "felbőszült tekintetét", s megint csak elfog a nevetés.

Igen, a legváratlanabb és legvadabb pillanatok is gyakran fordultak ellentettjükbe, mert Maácзnak hihetetlenül erős humorérzéke volt, így pontosan látta magát kívülről, és nem orrolt meg, ha drámainak induló jelenetét végül harsány kacagás kísérte. Az efféle attitűdhöz kellő nagyvonalúság és bölcsesség kell!

Írói tehetsége, stílusérzéke, elemző készsége a táncszakmában máig egyedülálló; sorait ma sem lehet csupán kordokumentumként olvasni. Emlegettem neki, hogy könyvet kéne írnia - ha valakinek, hát neki igen! -, ám az a személyes mű valahogy, valamiért, nem jött össze. De azért írt, rengeteget. A régi, s még esztétikailag is valóban igényes Tánctudományi Tanulmányokban, majd ugyanennek a sorozatnak későbbi példányaiban is élvezetes szakmai írásokat publikált, vagy épp szerkesztőként jegyezte a köteteket. Visszaemlékezéseit a Táncművészeti Dokumentumok évjárataiban olvasni; e kiadványokat ugyancsak jó ideig szerkesztette, ahogy majd 1987-1990 között magam is, amikor a munkát Lacival fordított rendben is megtapasztalhattam, és korrekt volt e szerepcserében. A Magyar Nemzetben megjelent cikkeit ugyancsak a szakmai szövétség adta ki, lexikonok stáblistájában is ott a neve, az egyik legnagyobb vállalása pedig az egyetemes és magyar tánckatalógus volt, amelyben - sorra véve a műveket - tartalmi leírások is kapcsolódnak az adatokhoz. És akkor még nem említettük a legfontosabb hazai fesztiválok és versenyek folyamatos zsűrizését, a rengeteg ilyen-olyan rangú eseményen való aktív részvételt, és, és, és. . . Személyiségéhez, szakmai súlyához mérten mindebből alig derül ki valami a friss megjelenésű és sok szempontból egyébként is problematikus Magyar Táncművészeti Lexikonból. Néhány szócikket látva bizonyára Laci is szikrázó szemmel kiáltana föl: Kételty!!! És igaza van, volt, már akkor is, hiszen művekről és művészekről olvasva nemegyszer találkozhattunk egyazon könyvön belül is eltérő adatokkal.

Sok mindenről írni kéne még, így Nádasi Marcella, Imre Zoltán, Szabó Iván különleges hangulatú, inspiratív látogatásairól. És írni kéne az Uránia mozi műsorának a szerkesztőségi életben betöltött szerepéről is, hiszen mindössze egyetlen ajtó választotta el a helyiségeket, így egy-egy film hangzóanyagát naponta akár többször is élvezhattuk; előfordult például, hogy a különféle testi örömök egzakt akusztikai jelenségei festették alá megbeszélésünket, s persze a sajátos dramaturgiától végül majd' meg pukkadtunk. Aztán külön fejezet Rózsa is, akkori szóval hivatalsegédünk, aki erős nagyothallása miatt kimaradt a "hangmozizásból", s nem értette a könnyezve vihogó értekezletet - ha aztán valamelyikünk el akarta magyarázni a dolgot, csak annál hevesebb rohamokban tört ki a nevetés. A nevetés.

Maradjon most ez a végszó!

Szombathy Bálint MESSZE MÉG A SZARMENTES VILÁG

Interjú drMÁRIÁSSAL

2007-ben megjelent drMáriás képzőművészete című kismonográfiád megjelentét követően azt mondtad nekem, ezzel talán be is fejezted festészeti pályádat, a továbbiakban inkább a szépirodalmi prózának szenteled magad.

Ahhoz képest gyorsan megszületett újabb képsorozatod...

• Vannak pillanatok, amikor az embernek ebből-abból elege lesz, úgy érzi, valaminek vége, másba kezdene. Nálam ez különösen így van, mert úgy működök, hogy az egyik médium után a másikba vágok, ez a váltogatás éltet s tol vissza mindig a startpontra, a nullára. Ez számomra az igazi kihívás és a legizgatóbb kaland. Így nem történhet meg, hogy valamilyen "szakmai linearitás" nevében vagy érdekében névjegyzostogató művészmenedzser legyen, aki azért festi meg a következő sorozatot, hogy legyen pénze új kocsisra. Engem az éltet, ha úgy érzem, most mindennek vége, mindjárt fejbe lövöm magamat, vagy valaki mást, majd jön az ötlet, s már nem is érek rá a pisztollyal babrálni, mert már belépett a fejembe az, amit meg kell valósítanom.

Áprilisban előadást tartottál a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktorképző Iskolájában. Levetítetted legfrissebb festményeid reprodukcióit, amelyek nem kis meglepetést okoztak, hiszen figuratív piktúrádban először jelennek meg konkrét, a nagy nyilvánosság előtt ismert hazai esztrád-személyek, úgymint Balázs Pali, Zámbo Jimmy, Delhusa Johnny, Zalatnay Sarolta, Anettka stb. Ezek szerint ideológiai határvonalhoz érkezted?

• Nem tudom, hogy határvonalhoz-e, s ha igen, ez mennyiben ideológiai természetű. Tény, hogy idővel az ember változik, szebben szólva fejlődik, ami az én esetemben leginkább egy hangvételbeli változást jelent. Azt ugyanis, hogy a sok évvel ezelőtti hermetikus, meditatív, kifinomult líraiságú képzőművészeti kifejezéstől mára eljutottam egy harsány, groteszk, expresszív, realista-kritikus nyelvhez. Úgy érzem, a világ változik, ezért harsányabban kell szólni, valamint e harsányság által tükrözni, modellezni azt a tudatgyaluló mentalitást, amelyben élünk, s amelynek nyomán a klasszikus civilizáció már csak egy rég eltűnt világ nyomaként van jelen. Helyette új istenek. Fene tudja, talán Shakespeare ma Balázs Paliról írna drámát, Wagner pedig Zámbo Jimmyvel énekeltetné hősi dalait, így próbálkozva feliratkozni ebbe a képzeletbeli névsorba. Ennek a társaságnak a portréit festettem meg egyrészt képzeletbeli udvari festőként, másrészt a mindenkori kivüállás szükségességét - egy mai diverzans eszközeivel és a nevetetés gyógyító erejével - védő kamikazeként.

Élő torpedó az álértékek burjánzó világában, hősi önfeláldozás a mindenkori minőség ideáljaiért, romantikus művészettudat. Avagy küldetéstudat, amely inkább felvállalja az udvari bolond attitűdjét, csak hogy görbe tükröt tarthasson a kor arca elé. Hogyan hozod ki magad egészségesen ebből az önveszélyes dualizmusból?

• Nem érzem magamat udvari bolondnak. Szerintem azok az udvari bolondok, akik azt hiszik, hogy a mában még az esztetizáló kamu-szarukkal bármit is hozzáadhatnak az élethez, szellemhez, művészethez, bármit is javíthatnak a világon, miközben igazából csak a saját kényelmes önelégültségüket hizlalják, valamifajta ön-szakkörképző 'mamapapaénagnonyóművészvagyok!' formában.Én abban hiszek, hogy a művészet egy nélkülözhetetlen gyakorlati eszköz a szellemi értékek, a lelki egészség, a szabadság, a függetlenség megőrzéséhez, és én valamennyi tevékenységemet mindenek előtt ezzel a céllal végzem.

Ez biztosítja a számomra ideális szellemi állapotot, amely optimális, termékeny, kiegyensúlyozott, egyszóval maga az örök jó.

A gagyiság kultúr-antropológiai birodalma olyan, mint az élő mocsár: egyrészt belőle él a bulvármédia, az élteti, táplálja, turbózza - hiszen létének egésze erre épül -, másrészt, ha egy magas szempontokat tisztelő alkotó kísérli megérteni a művészet olyan mindenkori kritikai eszközeivel, mint az irónia, a szarkazmus vagy a cinizmus, akkor már baj van, jaj!-t kiáltanak. Milyen reakciókra számíthat az új képeid nyilvánosságra vitele kapcsán, hiszen azok karikatúráját adják a bulvár központi személyiségeinek, illetve annak a világnak, amelyben Győzike vagy Kiszél Tünde az eszménykép?

• A gagyiság ma mindenhol jelen van, a filozófiában ugyanúgy, mint a reklámkultúrában, az ún. jelenkori magas művészetben meg különösen.

Nem beszélve a politikáról. A gagyiságot illetően átfogó korszellemi jelenségről van szó. A hipergagyizmus korát éljük, amely végsőkig megkerülhetetlen, annyira beleivódott az életünkbe, s amelytől az ember a mai társadalomban, a kultúrában, a kommunikációban, az identitásban egyszerűen nem függetlenítheti magát. Itt van tehát ez a mindent elöntő naivitás, felelőtlenség, idiótizmus, meseszerűség, tudati uniformizálódás és identitásirtás, úgyhogy én azt választottam a vele való harcban, hogy a saját eszközeivel támadom meg, forgatom ki. Így csinálók a Nemből lgent.

Hogy miként fogják fogadni a képeket? Szerintem sehogyan, ahogyan sehogyan sem fogadnak ma semmit, mert a mai társadalmat, politikát, pénzkultúrát - így természetesen a médiát is - a problémák elkerülése, letagadása, tudomásul nem vétele, vagy kényeszerű esetben ezeknek a tudatos félreértelmezése, kiforgatása jellemzi.

Remélem, ha az emberek látják majd a képeket, nem lesz rajtuk mit félreértelmezni, nem lesz a szarnak hová hátrálni, mert ott fog riadtan ugrálni, sarokba szorítva a lázadó szellem által - következő reinkarnációjáig. De hát hiába ölt újabbnál újabb köntöst, a szar a szagáról azonnal felismerhető!

Szúdy Eszter LEVÉL LACINAK

Drága Főnök!

Emlékszel? Így szólított fel-leszánkázó, érdes hangján süket kézbesítőnőnk, Rózsika, vagy ahogy Te nevezted el: "Recsegő", akiről sosem derült ki, hogy voltaképpen mikor és mennyit hall meg mondókánkból, mert olykor nem reagált semmire, máskor meg háttal állva is tudta miről van szó. Azért leginkább eleven pantomimozással lehetett csak értésére adni, épp mi a teendője, és főleg mennyire sürgős, hogy mielőbb útnak induljon. Zajos jelenlétében ugyanis nemigen lehetett dolgozni.

Egyébként nagyon szeretett és becsült Téged (ő is). Szívvel-lélekkel szolgált, teljesítette kéréseidet, de közben, olykor kifejezte tömör véleményét is, ahogy Neked háttal, élénken mimikázva "Ez Hülye!" - megállapítását küldte hangtalanul felénk. Eme jellemzés persze nekünk, munkatársaknak is kijárt néha, akárcsak egy-egy külsős szerzőnek vagy vendégnek, aki felbukkant a Táncművészet szerkesztőségének otthonául szolgáló Rákóczi úti "Mosókonyhánkban". Ezzel a találó névvel szintén Te becézted az Uránia mozi öltözőjéből avanszált szerkesztőségünket, amely egy udvari állványerdőre néző, sötét, dohos, az olajkályhától állandóan bűdös kis helyiség volt, ahol télen-nyáron égett a villany és fűteni kellett. Mégis, hány, rangos személyiség megfordult ebben a cigi- és alkalmasint pálinkaszagú, olajbűzös lyukban. Igaz? Sok közül hirtelen most csak néhány név jut az eszembe: Pesovár Ernő, Simon Toncsi, Kricskovics Tóni, Imre Zoltán, Farkas Zoli Batyu, Kaposi Edit, Fülöp Viktor, Nagy József Szkiye és Géczy Évike, aki néhány házzal odébb lakott, és mindig széles mosollyal, szeretet-felhőben állított be, hogy finom személyiségével s rokokó stílusban elszórt trágárságaival elbűvöljön minket. Azután kedvenc külhoni szerzőink, mint: Nádasi Marcella, Szalay Karola, Szabó G. Laci. No meg a Szovjetunióból jött táncszakemberek, akiknek a mi helyi adottságaink is Hawaii-nak tüntek. És mennyire örültünk mindig Szabó Ivánnak! Üdvivalgással fogadtuk, mert érkezésével ritka jóízű beszélgetés, anekdotázás kerekedett, és újabb, lovas-madaras-táncos skicceknek lehettünk a birtokosai. No és emlékszel, Laci? Egyszer maga Siklósi Elvtárs, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója is megisztelt látogatásával. Leült a (ma retrónak számító) ronda sárgásbarna, buklé forgófotelunkba, amelyben egyébként - a rendszerint töpörtyűvel, szalonnával, íróval s egyéb finomságokkal tömött - aktatáskád tartottad. A vezér derűsen körbenézett, végigpásztázta egy kulturális szaklap gyártásának szánalmas helyszínét, közérzetünk felől érdeklődött, majd sikeres munkát kívánva, szintén kedélyesen távozott. Szerencsére neki is volt humorérzéke. Ezért, no meg közvetlen, mindenkin segíteni kész emberi magatartása miatt nagyon kedvelted. És mi is. Különben, ami a "keresztapaságod" illeti, nemcsak a szerkesztőség és a kézbesítőnk kapott Tőled sajátos becenevet, hanem sokan a táncszakmából. Hogy csak néhányra emlékeztessetek: "Áspis", "Gordonkaedit", "Ernőpápa", "Csontrázó", "Kobold Koboldovics", "Tiszaparti Gyagilev", "Nemzeti Özvegy", "Nemzeti Lelkiismeret", "Mozdonypanni", "Terjedelmijolán", "Picipiros", és így tovább... Volt, aki tudott róla és büszkén vállalta "művésznévét", volt, aki nem. De akadt olyan delikvens is, aki határozottan sértve érezte magát, amiért neki még nem adtál megkülönböztető, maáczos nevet.

Páratlan, olykor gyilkos humoroddal magad sem kímélted s öniróniával "Vén Totyaknak", "Vén Sz..."-nak tituláltad magad (pedig akkor még fiatalabb voltál, mint most mi, egykori munkatársaid). Minduntalan mosolyogni van kedvem, ha felidézem kedvenced, "Fúj Samuka!" nevét, amit sűrűn emlegettél, akár cikkjavítás közben, akár kétes értékű, vagy neked nem tetsző előadások látványa alatt. Ez utóbbi alkalmakkor pedig - úgy előttem van - ahogy hümmögve, szemöldököd felhúzva, mutató- és középső ujjaidat összeütögetted - tetszésnyilvánítás gyanánt. Megszámlálhatatlan emléket, emlékezetes momentumot, epizódot tudnék még sorolni, felvillantani a szerkesztőségi munkából, együtt átélt előadások, néptáncfesztiválok, utazások eseményeiből, a rákosszentmihályi kerti partik, születésnap bulijaid pillanataiból! Emlékszel, mikor a '84-es Zalaegerszegi Kamara Táncfesztiválról hazafelé a kocsiban (Simon Toncsi vezetett) nagyot veszekedtünk a zsűri ítéletein? Te elnököltél, Tóni is zsűritag volt, tehát érthetően hozzátk címeztem a díjazottakkal kapcsolatos kifogásaimat. Leginkább a debreceni Gulyás fivéreknek ítélt előadói díj miatt puffogtam, mert ritka sikktelen táncosoknak tartottam őket. S értékeléssel (melyet a fesztivál-beszámolómban is kifejtettem), némi ellenállási kísérlet után, kuncogva egyetértettél.

Lacikám! A lapnál, melletted eltöltött tizenhárom esztendő (1978-1991) - hidd el - örökre életem meghatározó időszaka marad. Te beszéltél rá, hogy írjak, ne csak mondjam, hanem vessem papírra a véleményem. Mennyit biztattál, segítettél, tanítottál! De nemcsak engem. Megkövetelted, hogy elevenen láttassuk a produkciokat, hogy az az olvasó is értsen valamit az elemző írásból, aki nem látta az előadást. Világosan, érthetően és magyarul fogalmazunk: alany, állítmány, satöbbi. Ítéletünkben ne soroljunk folyton szuperlatívuszokat és hanyagoljuk az idegen kifejezéseket. És állandóan kételkedjünk. Ne legyünk annyira magabiztosak, ne röstelljük a helyesírási és egyéb szótárak használatát. És így tovább... A "Mosókonyhád" mindnyájunknak remek iskolaként, műhelyként szolgált. Ha jól sejtem, ma már nem létezik ilyen.

Istenem, mennyit dumáltunk, vitáztunk, röhögtünk, ordítottunk, vihorásztunk! Nem volt egyszerű és könnyű Veled az élet, a munka. És mégis nagyon egyszerű és könnyű volt veled együtt lenni és dolgozni. Mert a lapcsinálás alatt is mindig minden nézetkülönbség, feszültség, bosszúság felolvadt páratlan humorodban. A kirobbanó röhögésekben, amelyek feledtették, elmosták a lapzárták, nyomdai fordulók hektikus légkörét, a néha magadra erőltetett főnöki magatartást, művi kirohanásaidat. Életem során kevés Hozzád hasonlóan humorérzékkel megáldott emberrel találkoztam. A táncszakmában, a kritikuskok között különösen nem. És szintén nem ismertem és nincs azóta sem Hozzád hasonlóan remek tollú, szellemesen, színesen és szakszerűen író, elemző tánckritikus. Lehet, hogy ma nincs is ilyenre szükség? Nem tudom.

Csak azt, hogy hiányzol. Igaz, lélekben, gondolatban - elégedetten vagy elégedetlenül - Te is velünk vagy akárhány táncelőadáson, és máskor és máshol is sűrűn idézzük

a maáczlakis szakmai zsgaront. Szeretettel:

Szúdy Eszter (Neked csak Titebaba)